

ban. És végül nem kevésbé értékes e munkának az a része, mely a Híd hazai munkatársairól ad rövid életrajzi jegyzeteket, ha néha — mint például Gál László esetében — túlságosan szűkszavú is ez a jegyzet. Igaz viszont az is, hogy aki Gál László életrajzi adataira kíváncsi, az megtalálhatja őket más helyen is.

Mindent összevetve, Pató Imre kétségtelenül egyike azoknak a lelkes kutatóknak, akik kulturális múltunk feltérképezésén fáradoznak, és ez a munkája is tanúsítja, hogy részben a Hungarológiai Intézet keretében, de részben azon kívül is ma már szép eredményeket is felmutathatunk ebben a múltfelmérő törekvésünkben.

KOLOZSI TIBOR

JUBILEUMI VISSZATEKINTÉS

ZOLTÁN CSUKA: *Pesem večenega upora.*
Pomurska založba. Murska Sobota, 1976.

Igen szép és komoly elismerést érdemlő feladat megoldására vállalkozott Jože Olaj szlovén költő és műfordító, amikor Csuka Zoltán hetvenötödik születésnapjára nagy műgondalal készített kötettel ajándékozta meg. Ennek az izlésesen kiállított könyvnek külön értéke az, hogy a neves magyar költőnek, a jugoszláviai magyar irodalom egyik fáradságot soha nem ismerő úttörőjének versei ezúttal szlovén fordításban jelentek meg, és a szerbhorvát nyelvű kiadás után ezek a költemények most egy újabb nyelvterületen hódíthatnak maguknak olvasókat a modern líra kedvelői között. Jelenlétünk az irodalmi köztudatban így esztendőről esztendőre újabb tovább adott művel kelt magának visszhangot.

Jóllehet egy ötvenes kötetben nehéz átfogó képet adni egy olyan költői életéről, mint amilyen Csuka Zoltáné, és amely a válogatás szerint ötven esztendő terméséből ad ízelítőt. Amikor fél évszázados utat emlétek, annak bemutatása az első hallásra — ilyen szűk terjedelemben — szinte lehetetlennek tűnik. De ha áttanulmányozzuk ezt a kötetet, igazában akkor fedezzük fel Jože Olaj

tehetséges műfordító szerkesztői koncepciójának kulcsát. A szlovén olvasóközönség számára a legjobb utat választotta; úgy bemutatni a költőt, ahogy költészetében a Vajdaság, Jugoszlávia tükröződik, és úgy, hogy a befogadót a szakadatlan bolyongások, a régi és újabb emlékek képsorozata lepje meg. Mert ezek a képek ötven esztendő után is életesekek — bár Csuka Zoltán nem leíró költő —, egy-egy életdarabot mutatnak fel, s éppen azért, mert a poéta átélésében hitelesek, élő múltra tekinthetünk vissza.

És így, ebben a kis könyvben, az ifjú Csuka Zoltán 1920-ban írt verseitől kezdve végigkísérheti az olvasó öt termékeny költői pályáján majdnem egészen napjainkig, amikor már az alkonyodó érett éveiben keressük, s ezeknek az éveknek a hangján írt verseiben keressük azt a nagy lendületet, azt a csodálatos munkabírást, életigenlést, az új kapuk és falak döngetését, ami a korai Csuka-verseket annyira jellemezte. Ezt talán leghívebben az a kötet látatja, melynek forró hévvel ezt a címet adta: *Tűzharang.*

Ahogy sorra olvassuk Csuka Zoltán szlovén nyelvre átültetett strófáit, *Az örök lázadás verse* soraitól kezdve a Bácska földjein át a Bosna folyó forrásáig, Cres szigetéig és utána Ohridig, élményekkel gazdagodva útítársai lehetünk. Mintegy ötven költemény ad élettel teli képet egy nagyon mozgalmas életútról, s a versek között nem egy határjelző kő is egyben, vagy a költő fejlődésében egy-egy korszakot zár le olyképpen, hogy az átugrott évek között támadt űr kitöltését — jó támaszt adva — az olvasóra bizza.

De Jože Olaj a válogatás és a ciklusok megszerkesztése során még arra is gondolt, hogy ezt az űrt kitöltse. A kötet öt ciklusra bontása már külön-külön is egy egységet ad főleg azok számára, akik szlovén nyelven most ismerik meg Csuka Zoltán költészetét.

De a zárószóban Jože Olaj ennél sokkal tovább megy. A lexikális életrajzi jegyzet után a tömörítés legfinomabb érvényesítésével dolgozza fel Csuka Zoltán költői, irodalomszervezői és műfordítói munkásságát. E tanulmány írója itt nemcsak a múltra és a közelmúltra gondol; minden törekvése arra irányul, hogy amennyire egy ilyen válogatásban lehetséges, a költőről megközelítőleg minden jelentős mozzanatot érzékeltető arcképet adjon. Az egymást követő fejezetekben irodalomtörténeti hűséggel festi meg életútjának egyes

szakaszát, az indulástól kezdve egészen a teljes kibontakozásig, addig a korszakáig, ahonnan már egy maradandó értékű életműre tekinthet vissza. Ebben a termékeny, sokoldalú alkotói, műfordítói munkában nagy figyelmet érdemlő eredményként említi meg két antológiáját: *A szerbhorvát irodalom kistükré* és *A szlovén irodalom kistükré* című kötetét. Ugyancsak az elismerés hangján szól a *Csillagok és szivek* című antológiájáról, amelyben a mai szlovén költészetet mutatja be a magyar olvasóközönségnek, és az 1971-ben megjelent *Csillagpor* c. antológiájáról, melynek lapjain a jugoszláv líra legszebb gyöngyszemeivel találkozhat a magyar nyelvterület olvasója.

A Pesem večnega upora (Az örök lázadás verse) egy újabb bizonyossága annak, hogy ami eddig nagyon hiányzott irodalmi együttműködés terén, az utóbbi években egyre gazdagabb terméssel jelentkezik. A kis antológiákat gyűjteményes kötetek, önálló művek fordítása követi a lírában, a novellisztikában, a regényirodalomban és a drámairodalomban is. Az egymás szellemi örökségének és mai szellemi értékeinknek legjobb ismertetése és megismerése ez. És a legjobb lépés ahhoz, hogy ott, ahol a nyelv elválaszt bennünket, ott is mindegyre szabadabban felnyissuk az egymáshoz: a megbonthatatlan együttéléshez vezető utat.

LÉVAY ENDRE

AZ ÉGŐ HAJÓ VAD EXPRESSZIONIZMUSA

MIROSLAV KRLEŽA: *Az ész határán*.

Fordította: Csuka Zoltán.

Európa Könyvkiadó, Budapest, 1976.

Joseph Conrad egyik novellájában, a *Fiatalságban* (Youth) van egy remekbe szabott leírás. Lángol a hajó a nyílt tengeren. A legénység már

elhagyta, de a távolból még szemléli, s a mentőcsónakok bizonytalansága ellenére is várja tiszteletből, míg elszülled. Báborkorong közepén ég. Köz-